

Prístup k advokátovi – prostriedok na predchádzanie zlému zaobchádzaniu

*Výňatok z 21. všeobecnej správy,
zverejnenej v roku 2011*

18. Možnosť uplatniť právo na prístup k advokátovi daná osobám zaisteným políciou je základnou zárukou proti zlému zaobchádzaniu. Samotná existencia tejto možnosti má odstrašujúci účinok na osoby so sklonom k zlému zaobchádzaniu so zadržanými osobami. Advokát má navyše dobrú možnosť urobiť primerané kroky v prípade, že k zlému zaobchádzaniu skutočne dôjde.

19. Aby právo na prístup k advokátovi bolo plne účinné, musí sa zaručiť jeho uplatnenie hneď od okamihu pozbavenia osobnej slobody.¹ CPT totiž opakovane konštatoval, že zastrášovanie a zlé fyzické zaobchádzanie hrozí najmä v období, ktoré bezprostredne nasleduje po pozbavení osobnej slobody. Právo na prístup k advokátovi by malo byť uplatniteľné od momentu pozbavenia osobnej slobody bez ohľadu to, aké je právne postavenie osoby; inými slovami, možnosť uplatniť toto právo by nemala závisieť od toho, či osoba bola alebo nebola oficiálne vyhlásená za „podozrivú“. v mnohých európskych právnych systémoch je napríklad možné nariadiť, aby sa človek dostavil na policajnú stanicu, a aby si ho tam na určitý čas ponechali – buď ako „svedka,“ alebo na účely „informačného pohovoru“. CPT zo svojich skúseností vie, že tieto osoby môžu byť vystavené vážnemu nebezpečenstvu zlého zaobchádzania.

20. Právo na prístup k advokátovi by mala mať každá osoba pozbavená osobnej slobody, nech je porušenie práva, z ktorého je podozrivá, akékoľvek, hoci aj „nie závažné“. v mnohých krajinách, ktoré CPT navštívil, je možné pozbaviť človeka osobnej slobody na niekoľko týždňov za tzv. „správne delikty“. Výbor nevidí žiadny dôvod, prečo by sa týmto osobám malo odopierať právo na prístup k advokátovi. Okrem toho sa často stretával s praxou, že osoby síce boli podozrivé zo spáchania trestného činu, ale formálne boli zadržované za správny delikt, aby tak bolo možné obísť povinnosť uplatňovať záruky, ktoré sa vzťahujú na podozrivých zo spáchania trestného činu. Vylúčiť niektoré porušenia zákona z poľa pôsobnosti práva na prístup k advokátovi znamená neodvratiteľné riziko obchádzania práva.

21. A podobne, každá zadržovaná osoba by mala mať právo na prístup k advokátovi bez ohľadu na stupeň „závažnosti“ trestného činu, z ktorého je podozrivá. Osoby podozrivé zo spáchania obzvlášť závažných trestných činov môžu totiž patriť k tým, ktorým najviac hrozí nebezpečenstvo zlého zaobchádzania, a preto najviac potrebujú prístup k advokátovi. CPT sa preto stavia proti opatreniam, ktoré umožňujú systematické odopieranie práva na prístup k advokátovi na určitý vymedzený čas zadržovaným osobám podozrivým zo spáchania určitých kategórií trestných činov

¹ Samozrejme, v závislosti od okolností daného prípadu sa právo na prístup k advokátovi môže začať uplatňovať dokonca ešte skôr.

(napr. trestných činov spadajúcich pod antiteroristickú legislatívu). Otázka opodstatnenosti obmedzení práva na prístup k advokátovi by sa mala posudzovať od prípadu k prípadu a nemala byť determinovaná kategóriou daného trestného činu.²

22. CPT plne uznáva, že môže byť výnimočne potrebné na určitý čas oddialiť prístup zadržanej osoby k advokátovi podľa vlastného výberu. To by však nemalo spôsobiť, že počas tohto času sa jej úplne odoprie právo na prístup k advokátovi. v takýchto prípadoch by sa mal zabezpečiť prístup k inému nezávislému advokátovi, ktorému možno dôverovať, že nebude mať legítimne záujmy vyšetrovania. Na tento účel je možné vopred prijať primerané opatrenia v súčinnosti s miestnou advokátskou komorou alebo spoločnosťou právnikov.

23. Súčasťou práva na prístup k advokátovi počas policajného zaistenia je aj právo stretávať sa s ním bez prítomnosti tretej osoby. Ak sa toto právo vníma ako ochrana proti zlému zaobchádzaniu (a nie ako prostriedok na zabezpečenie spravodlivého procesu), je samozrejme nevyhnutné, aby advokát bol v priamej fyzickej prítomnosti zadržanej osoby. Len takto môže presne vyhodnotiť fyzický a psychický stav tejto osoby. a podobne, keby sa zadržaná osoba nemohla rozprávať s advokátom bez prítomnosti tretej osoby, možno by nebola ochotná hovoriť o tom, ako sa s ňou zaobchádza. Ak sa akceptuje, že advokátom výnimočne nemusí byť ten, koho si zvolila zadržaná osoba, ale náhradný advokát vybraný na základe vopred dohodnutého postupu, CPT nevidí potrebu žiadnych výnimiek z dôvernosti stretnutí advokáta s dotknutou osobou.

24. Súčasťou práva na prístup k advokátovi by malo byť aj právo na prítomnosť advokáta počas každého policajného vypočúvania, pričom advokát by mal mať možnosť vyjadriť sa počas vypočúvania. To samozrejme neznamená, že ak zadržaná osoba uplatní svoje právo na prístup k advokátovi, polícia ju nemôže začať okamžite vypočúvať ešte pred príchodom tohto advokáta, ak si to vyžaduje mimoriadna naliehavosť danej veci, alebo že by nemalo byť možné vymeniť advokáta, ktorý bráni riadnemu vedeniu výsluchu. Keby sa však vytvorila takáto situácia, polícia by mala byť následne pripravená niesť zodpovednosť za svoje konanie.

25. A napokon, aby sa v praxi zabezpečila účinná aplikácia práva na prístup k advokátovi počas policajného zaistenia, už v tomto počiatočnom štádiu trestného konania je nevyhnutné prijať opatrenia na zabezpečenie tohto práva osobám, ktoré si nemôžu dovoliť platiť služby advokáta.

² Tu možno odkázať na rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Salduz proti Turecku (27. novembra 2008), v ktorom súd konštatoval, že „... článok 6 ods. 1 [Európskeho dohovoru o ľudských právach] požaduje, aby bol spravídla umožnený prístup k advokátovi ... pokiaľ sa vo svetle konkrétnych okolností daného prípadu nepreukáže, že existujú presvedčivé dôvody na obmedzenie tohto práva.“(bod 55).